

žrtve u borbi između stare bosanske i muslimanske tradicije i doseljenih novajlija, uzurpatora. Međutim, ono što je još jače uzbudilo emocije pučkog pjevača, to je bila bol njihove majke, i to je u svima varijantama centralni doživljaj balade. Figura majke postala je glavni nosilac poetske inspiracije, pa je razumljivo što u šest varijanata ona umire ras-trgnuta srca odmah nakon pogibije sinova, iako je historijska istina drukčija: ona je smrt svojih sinova nadživjela za sedamnaest godina. Kako pisac utvrđuje, dvije su varijante mnogo bolje od ostalih: Marunovićeve i Petranovićeve. Najviše se udaljuje od povijesne istine i od pjesničke uvjerljivosti ona što ju je zabilježio Tordinac, koja završava oslobođenjem braće. Marunovićeve balada ima veće bogatstvo pojedinosti, potpuno uvodi čitaoca u prvi dio drame, koja počinje sultanovim fer-manom, zatim akcentuirano sukob između Morića i despota. Dosta je duga, ali ipak harmonično komponirana. Njezinu posebnu ekspresivnost sačinjavaju mnogobrojne i arhaične varijacije u stilu i ritmu, zatim funkcionalna i raznovrsna upotreba aorista i prezenta. U drugom dijelu balade Sarajevo postaje scena velikoga teatra kojim odzvanjaju plač i zakli-njanje nesretne majke. Balada se završava trećim dijelom, u kojem su tragični događaji najintenzivniji. Autor ističe onaj osobito jak dra-

matsko-lirski moment kad Ibro Mo-rić, pred smaknuće, pjeva svom div-nom Sarajevu. U obje balade — u Marunovićevoj i Petranovićevoj — intonacija tih stihova jasno kazuje da Morić voli taj grad od kojega se mora nasilno rastati. Zahvaljujući čaru poezije tih balada, ne samo pri-staše Morića već i ostali građani Sarajeva zaboravit će njihove mane i učinit će od njih tipične, idealne predstavnike jednoga vremena i sre-dine. S druge strane, Petranovićeve varijanta pokazuje jače i zrelije izraženo osnovno shvaćanje života, pa je bliža klasičnoj koncepciji balade. Pjesnik je tu Ibru učinio ličnošću koja osjeća svu ljepotu ljudske zemaljske egzistencije, ali koja je isto-vremeno prožeta dubokom sviješću o njezinoj prolaznosti. Ujedno, ta va-rijanta pokazuje i čvršću izražajnu disciplinu.

U posljednjem poglavlju svoje stu-dije pisac je u kriteriju prevodenja s pravom izabrao vjernost pjesničkoj misli originala, žrtvovao metar i ri-tam, jer naš trohejski stih ne bi bilo moguće adekvatno prenijeti u talijan-ski jezik, koji po svojoj prirodi, tj. položaju akcentata, favorizira uzlazne ritmove, u prvom redu jamb.

Na kraju studije dodan je iscrpan glosarij, koji sadržava sve turske riječi upotrijebljene u tekstu, pro-tumačene ne samo s posebnom akri-bijom već i s mnogo lokalne i historijske boje.

Radovan Vidović

DVIJE KNJIGE O V. JAGIĆU

Pisma V. Jagića ruskim učenicima 1865—1886, Moskva—Lenjingrad 1963.

Pisma često skrivaju u sebi naj-intimnije, najskrivenije misli ako su pisana osobama povjerenja. U njima se ne u jednom slučaju može naći nepatvorena piščeva ličnost, često vjernija nego u drugim životnim manifestacijama. Iz njih izviru naj-neposrednija mišljenja, koja ipak ne moraju u svakoj prilici svjedočiti o trajnom i najdubljem uvjerenju ko-

respondenta, jer se u pismu često brzo, naglo, nepromišljeno, pa i lju-tito reagira na događaje, prilike, ljude, slično časovitim, nepromišlje-nim reakcijama u dnevnom životu. Ako imamo mnoštvo pisama na oku-pu, moći ćemo ipak kritički stvoriti sud o korespondentovoj ličnosti, o njegovim preokupacijama, o njegovu pravom, istinskom uvjerenju i pogle-

dima na život i na raznolike probleme u životu.

Kada je riječ o pismima učenjaka, znatnijih naučnih radnika, tada korespondencija postaje još zanimljivija: u njoj pretežno nalazimo mnoštvo dokaza o piščevoj naučnoj djelatnosti, o njegovim vezama s drugim učenjacima; takva pisma, jednom riječi, upotpunjuju sliku određenoga čovjeka. Promatramo li takvu ličnost kao što je V. Jagić, naći ćemo u njegovim pismima svjedočanstvo o ogromnoj naučnoj djelatnosti, velikoj i razgranatoj povezanosti njegova znanstvenoga interesa s učenjacima, stručnjacima slavistima iz gotovo čitavog svijeta, a uz to ta pisma, pa često i ona puna stručnih i naučnih podataka, svjedoče o Jagiću čovjeku, brižnom ocu i zaljubljenom suprugu, koji je, u skladnoj atmosferi mirnoga obiteljskoga života, uspio svojom velikom marljivošću, sistematičnošću i sposobnošću da stvori u slavistici svoju epohu, o čemu djelomično svjedoči i spomenuta, nedavno izdana korespondencija.

S obzirom na takvu markantnu figuru u povijesti slavistike u prošlom stoljeću nije čudno što snažna Jagićeva ličnost privlači pažnju na sebe i u naše dane. Tako je živ interes i za Jagićeva pisma, koja su se i u posljednje doba izdavala i u našoj zemlji i u inozemstvu. R. Maixner i I. Esih izdali su u 18. knj. Građe za povijest književnosti hrvatske jedan dio Jagićeve korespondencije, B. Magarašević publicirao je Jagićeva pisma Đ. Šurminu, a i R. Filipović iznio je više pisama: Iz Jagićeve korespondencije (*Građa* 21, 23). U opsežnoj radnji J. Hamma »V. Jagić i Poljaci« (*Rad* 282) nalazi se veći broj pisama velikog slavista poljskim učenjacima, a interes za Jagićevu korespondenciju pokazuje i praška *Slavia* u god. 1947, 1948, 1954. i 1961. Najveću zbirku Jagićevih pisama izdala je 1953. Jugoslavenska akademija u velikoj, lijepo opremljenoj knjizi *Korespondencija V. Jagića*, knj. I, u redakciji P. Skoka.

God. 1963. objavila je Akademija nauka SSSR, Odjel za literaturu i jezik i Arhiv, *Pisma V. Jagića ruskim učenjacima 1865—1886*. Jagić je vodio veliku korespondenciju. Samo se u

arhivima SSSR-a čuva preko 2.000 Jagićevih pisama! U knjizi koju je izdala spomenuta Akademija nalaze se pisma što ih je upućivao ruskim učenjacima od svojih prvih godina posvećenih naučnom radu, pa sve do god. 1886, kada je postao nasljednikom na profesorskoj stolici F. Mikhlošića u Beču. Prva su pisma, namijenjena uglavnom Sreznjevskom, puna poštovanja prema velikom ruskom slavistu koji se vrlo naklono odnosio prema svojem mladom kolegi iz dalekoga Zagreba. U njima Jagić pita Sreznjevskoga za savjet ne samo u znanstvenim pitanjima nego mu se obraća za pomoć, za sugestiju i mišljenje kada je ostao u Zagrebu bez mjesta, nadajući se da će mu ugledni ruski profesor naći zaposlenje u Rusiji, što se doista i obistinilo, pa je Jagić dobio mjesto profesora u Odesi. To je prvi period Jagićeve korespondencije, obuhvaćajući zagrebački period (1865—1871), a sadržava 22 pisma. Drugo je razdoblje odesko (1871—1874), a obuhvaća 13 pisama, treće berlinsko (1874—1880) sa 121 pismom, i četvrto petrogradsko (1880—1886) sa 201 pismom.

Petrogradski period zaprema najveći dio knjige, odanle je Jagić razvio korespondenciju s ruskim učenjacima. On je tada već slavni učenjak, iza njega je berlinski period sa znatnim pothvatom: osnivanjem časopisa *Archiv für slavische Philologie* što ga je počeo izdavati 1876. u Berlinu. Upravo je to razdoblje, kako će se sjećati kasnije stari Jagić u svojoj *Spomenima*, »jedno od najljepših epoha mojega života«. U Petrogradu Jagić je već snažna naučna ličnost, pa je susret Jagićev sa šesnaestogodišnjim moskovskim gimnazijalcem A. A. Šahmatovim za ovoga posljednjega bio od nemalog značenja. Jagić je i dalje bio u prisnom kontaktu i sa Sreznjevskim, uvijek pun poštovanja prema svome velikom učitelju. To se vidi iz pisama iz drugoga perioda Jagićeva djelovanja, pisama koja odišu iskrenom zahvalnošću i nekóm skrbi neće li njegov dobrotvor štogod zamjeriti u postupcima Jagićeva šarolikoga života, puna oštarih poteza i želje da se plasira što više, napuštajući zbog toga Odesu, ali i vraćajući se opet na mjesto svoga

učitelja Sreznjevskoga — u Petrograd, kada je ovaj umro.

Iz pisama petrogradskoga razdoblja osjeća se odjek borbe između ruske progresivne manjine akademika (Jagić je postao uskoro član Akademije) s neruskom konzervativnom većinom. U tu je borbu bio uvučen i Jagić opredijelivši se k manjini. Vrijeme Jagićeva boravka u Petrogradu koincidira sa značajnim političkim događajima koji su doveli 1885. do srpsko-bugarskog rata, što je, dakako, ostavilo traga u mnogobrojnim Jagićevim pismima.

Nije moguće ovdje navoditi sadržaj i važnijih događaja iz Jagićevih pisama, suviše ih je i suviše podataka ona sadržavaju da bi se mogli i sumarno donijeti. Treba reći da objavljena pisma sadrže podatke koji jače osvjetljuju Jagićev život, njegovu naučnu djelatnost, plodni kontakt s ruskim učenjacima i prilike onoga vremena. Iz Jagićevih pisama odiše historijski period srednjoevropskoga, posebno ruskoga života što ga Jagić na svoj način osvjetljuje i ocjenjuje, ali iz njih su vidljiva i trezvena svojstva njegova razuma i uporne i sistematske volje, što mu je sve osiguralo jedno od najvećih i najslavnijih imena u slavističkoj nauci.

U omašnoj knjizi, koja obuhvaća 527 strana velikog formata, nalazi se 357 Jagićevih pisama. Ona su upućena trideset sedmorici ruskih korespondenata, pa i takvim istaknutim učenjacima kao što su: Baudouin de Courtenay, A. A. Potebnja, I. I. Sreznjevski, F. F. Fortunatov, A. A. Šahmatov, pa onda: A. N. Veselovski, J. K. Grot, P. I. Žitecki, V. S. Ikonnikov, N. P. Kondakov, F. E. Korš, A. A. Kunik, V. I. Lamanski, A. N. Pipin, V. V. Radlov, M. I. Suhomlinov i dr. Redaktori su unijeli u knjigu i pisma što ih je Jagić upućivao i osobama kao što su npr. ministri prosvjete i dr. (A. A. Saburov, D. A. Tolstoj, I. D. Deljanov).

Treba naročito istaći da se od 357 pisama njih 319, dakle gotovo 90%, tiskaju po prvi put. Sva su pisma otisnuta u cjelini, bez ikakvih skraćivanja. Pisma napisana hrvatsko-srpskim ili njemačkim jezikom odštampana su u jeziku originala

s dodatnim ruskim prijevodom u petitu.

Korespondencija što se donosi u ovoj knjizi nalazi se u raznim institucijama SSSR-a: u Arhivu Akademije nauka, u Rukopisnom odjelu Instituta ruske književnosti (Puškinov dom) Akademije nauka SSSR, u Centralnom državnom arhivu književnosti i umjetnosti, u Odjelu rukopisa Državne biblioteke, u Filijali Centralnog državnog historijskog arhiva u Harkovu, u Državnoj javnoj biblioteci u Kijevu, u Centralnom državnom historijskom arhivu u Lenjingradu, itd., itd.

Pisma su u knjizi štampana kronološkim redom, po datumima. Nije bilo lako uvijek ustanoviti kronološki redosljed. Ali redaktori su većem broju pisama odredili datum: od 357 pisama samo su 134 datirana jasno i precizno, tj. samo 37,5%. Knjigu je izdala Komisija za historiju filoloških nauka pri Birou odjela literature i jezika Akademije nauka SSSR, zajedno s Arhivom Akademije. Rad na pripremi pisama za tisak izvršili su G. P. Blok i T. I. Lisenko, uz suradnju drugih stručnjaka što se posebno navode u predgovoru knjige. Uz pisma nalaze se, u drugom dijelu knjige, opsežne i minuciozne napomene koje obuhvaćaju više od trećine knjige, a rađene su po ovom planu: redni broj komentiranog pisma, podatak uredništva gdje se nalazi original i njegov arhivski ili bibliotečni broj; obavijest o tome gdje je određeno pismo bilo prije publicirano u cjelini ili djelomično, ukoliko je publicirano; obavijest o vanjskim osobinama originala (npr. napisano na dopisnici i sl); obrazloženje redaktorskog datiranja pisma; primjedbe o suštini pojedinačnih pisama. O minucioznosti i ozbiljnom prilaženju takvu poslu svjedoči činjenica da je taj rad obavio veći broj stručnjaka što se posebno navode uz svako pismo: pored Bloka i Lisenkove to su još i K. B. Vinogradov, I. J. Kuznecov i mnogi drugi.

Hrvatskosrpske tekstove pisama prevela je na ruski jezik I. V. Abruzova, pod redakcijom I. I. i N. I. Tolstoja. Uz tekst otisnute su i dvije fotografije: gravira Varaždina, Jagi-

ćeva rodnoga mjesta, iz 1880. god. i gravira Zagreba iz istih godina.

Uvodnu raspravu o V. Jagiću napisao je akademik V. V. Vinogradov ocrtavši — prema periodima Jagićeva rada — život i djelovanje velikoga slavista. »Teško je naći u historiji slavistike«, veli akademik Vinogradov, »učenjaka i javnoga radnika sa širim i raznolikijim krugom interesa od V. Jagića, tako plodnoga, energičnoga i aktivnoga kao on.« Pošto je ocijenio Jagićev rad, Vinogradov završava svoj prilog ocrtavajući Jagića kao čovjeka: »Dalek od revolucionarnosti, buržoaski liberal po svojim političkim uvjerenjima, Jagić je bio sljedbenik tzv. jugoslavizma, tj. ideje kulturnoga i političkoga zблиženja i jedinstva Hrvata i Srba, i na kraju krajeva — stvaranja njihove jedinstvene države. Zalažući se za prijateljstvo i kulturno zблиženje između svih Slavena, bio je protivnik radikalnih ideja i revolucionarnog demokratizma, gledajući sa simpatijom na ruske liberale.«

Objavljena Jagićeva pisma ruskim učenicima od god. 1865. do 1886. svjedoče o njegovim brojnim i prisnim vezama s ruskim učenicima, raznolikom Jagićevu radu, a svjedoče i o tome kako je naučno-organizatorski rad, što ga je Jagić smatrao svojom važnom zadaćom, doista jedna od nemalih dužnosti učenjaka koji žele da u širinu promiču nauku na kojoj sami rade. Otuda i Jagićeva vrlo velika korespondencija. Danas, kada se slavistička znanost još više proširila i znatnije uznapredovala, organizatorski rad još je neminovnija potreba.

Objavljivanjem Jagićevih pisama ruskim učenicima u određenom periodu publiciran je tek manji dio pisama što se nalaze u SSSR-u. Preostaje da se objavi još znatan broj korespondencije.

K. Filić, LIK V. JAGIĆA,

Varaždin 1963, vlastita naklada.

K. Filić, poznati varaždinski kulturni radnik, svojom knjigom od 133 strane i s više fotografskih priloga

u vezi s Jagićem, daje kratak pregled života velikog Varaždinca. O Jagićevu životu nemamo posebne sistematske radnje, pa je Filićeva zamisao da ocrtta Jagića »prvenstveno kao čovjeka« korisna. Jagićev život obradio je pisac pretežno na osnovu objavljenih i neobjavljenih Jagićevih korespondencija, na osnovu Jagićevih *Spomena*, a koristilo mu je pri tom i osobno poznanstvo s najbližom Jagićevom rodbinom, sa kćerkom Stankom, zetom drom M. Rešetarom, s Jagićevom najmilijom rođakinjom K. Hrupački, pa i s Jagićevim učenicima drom N. Andrićem, drom J. Nagyem i dr.

Autor, veliki ljubitelj Varaždina i varaždinske prošlosti, provjeravao je podosta detalja iz Jagićeva života, a kritički se osvrnuo i na događaje i prilike stare obitelji Jagić, na drugu starih Jagića, a koristio se i dokumentima što ih je mogao naći u Varaždinu: *Liber baptisatorum, Liber copulatorum, Listinama čazmanskoga kaptola, Knjigama umrlih* i sl. Na temelju tih dokumenata autor preciznije određuje neke datume, detaljnije osvjetljuje događaje iz Jagićeva života što ih stari Jagić, zbog podmaklih godina, nije vjerno reproducirao u svojim *Spomenima*.

Iako je pisac veliki štovalac najvećeg varaždinskog sina, ipak u Jagićevoj biografiji iznosi i takve detalje koji ocrtavaju Jagića i kao velikog učenjaka, ali i kao čovjeka podvrgnuta svakodnevnim ljudskim slabostima. Pisac na više mjesta iznosi misao kako je zapravo bila šteta što se Jagić iz Berlina nije vratio u Hrvatsku, kada je 1874. osnovano Hrvatsko sveučilište u Zagrebu. Citirajući pismo što ga je Jagiću uputio Daničić pozivajući ga u Zagreb, Filić se ne žaca da citira i onaj dio iz *Spomena* u kojemu sâm Jagić svoj postupak odugovlačenja s odgovorom karakterizira kao »dvoličan i neznačajan« te da »nema dovoljno oštrih reči da se osudi moja kukavština«. Jagić se, naime, nikako nije mislio vratiti u domovinu, ali nije tada bio dovoljno jak i iskren da to prizna, kako to sâm sebi predbacuje kasnije kao starac, a odgovornost zbog svoga nedolaska u Hrvatsku prebacivao je na hrvatsku vladu, želeći sa sebe

svaliti odgovornost zbog neuspjelog dogovaranja o prihvaćanju sveučilišne stolice u Zagrebu. Uvijek je u Jagića prevladavala želja za slavom kao i osobna taština: biti na istaknutijem položaju — karakterizira pisac neke Jagićeve postupke u životu, ali odmah dodaje i ispravnu misao kako su ti Jagićevi koraci bili ujedno povezani s iskrenom i jakom željom za što uspješnijim naučnim rad na području slavističkih nauka.

Pisac ocrtava Jagića i kao preoštira kritičara, osobito prema ljudima koji su mu svagdje, dok je bio mlađi, išli na ruku, kao što je bio A. Veber-Tkalčević, Vj. Babukić, dijeleći time misao i Jagićeva suvremenika F. Markovića što ju je iznio u *Obzoru* 1874. Dakako, tu nije izostala ni kritika zbog »bosanskoga jezika« u doba Kallaya.

Spomenuo sam kritičke misli što ih Filić iznosi kako bih pokazao da je autor težio prići proučavanju Jagićeva života objektivno. Pisac s velikim pijetetom prilazi mnogim pojedinostima iz Jagićeva života, nastoji rekonstruirati svaki detalj, naročito iz njegovih mladih dana. Dobro je u knjizi obrađeno Jagićevo djetinjstvo, vjerno je ocrtao značajnu ulogu majke na odgoj i radne navike svoga sina, prikazao je Jagićev odnos prema Sidoniji Struppi, kasnijoj supruzi i vjernoj pratilici u Jagićevu životu. Dramatski je prikazao kako se Jagićev intenzivni rad, nakon smrti njegove žene, smanjivao, a ipak se nastavio zbog toga da bi u radu na koji se prisiljavao zaboravio velik gubitak što ga je duboko nosio u sebi sve do svoje smrti 1923.

Više detalja naći ćemo i u drugom razdoblju Jagićeva života, u Zagrebu: tu se opisuju i sitne pojedinosti koje bacaju svjetlo na Jagićev karakter (osjetljivost prema čistoći, urednosti, razmaženost u jelu i sl.), što je sve jače morao osjećati stari Jagić kada je, nakon I svjetskog rata, tako reći sâm životario u gladnom Beču. Pored starosti, osamljenosti i bijede, težak i jadan položaj još je povećavalo Jagićevo razočaranje s novo stvorenom državom SHS i trzavicama što su se odmah pojavile. U stare dane poručuje svojim u pismima: »Ne bi se smio individualizam hrvatski pro-

goniti; dualizam će ih preživjeti: bit će Srba, ali će biti i Hrvata.« Tako govori Jagić, veliki prijatelj zblizjenja Srba, Hrvata i Slovenaca, ali razočaran novom državom već u samim njezinim počecima.

Filić opisuje ukratko čitav životni put velikoga Varaždinca, kako se može vidjeti iz naslova poglavlja u knjizi: 1. Jagićeva mladost i školovanje; 2. Jagićevo djelovanje u Zagrebu; 3. Jagić, sveučilišni profesor u Odesi; 4. Jagić u Berlinu; 5. Jagić u Petrogradu — Lenjingradu; 6. Jagićev život i rad u Beču; 7. Varaždin svom velikom sinu.

K. Filić postupio je kako je najbolje znao i umio. On je iznio životopis Jagićev s mnogo ljubavi za velikoga sina Varaždina, on je do u sitnice proučio sve što je u vezi s Jagićem i Varaždinom, manje se u detalje osvrtao na druga razdoblja u Jagićevu životu, osim na ono posljednje, bečko, pogotovu na posljednje godine Jagićeva života kao penzionera. Treba istaći još jednom objektivnost kojom je Filić pristupio delikatnom poslu. Ali Filićeva knjiga nije minuciozno rađeni životopis u svojoj cjelini i u detaljima. Pisac nije iskoristio mnoga pisma Jagićeva ni sve podatke koji su mu stajali na raspolaganju, vjerojatno i zbog omeđenosti prostora u knjizi. Literaturom o Jagićevu životu služio se nepotpuno. Tako on uopće i ne spominje vrijedno djelo prof. Skoka »Jagić u Hrvatskoj« što je štampano 1949. u *Radu* Jugoslavenske akademije, knj. 278, a obuhvaća oko 80 strana. Nije se koristio ni spomenutom opsežnom raspravom (oko 150 str.) prof. Hamma »Vatroslav Jagić i Poljaci«, u kojoj se ne obrađuju samo veze velikog slavista s Poljacima nego se donose izvorni i novi pogledi i na Jagićev zavičaj, njegovo djetinjstvo, odgoj, školovanje, nazori na život, pogledi na probleme našega jezika, i to naročito na prvih tridesetak strana i na završnih desetak. — Šteta je što jezik u knjizi, naročito na početku, nije dotjeraniji i pravilniji.

Filićevom knjigom nismo dobili potpun Jagićev životopis. Za to će biti potrebno još mnogo predradnja, izdavanja njegove obilne korespondencije, proučavanja prilika u poje-

dinim krajevima gdje je živio i djelovao, poznavanja kulturnih i političkih prilika u rasponu od gotovo pola stoljeća, pa i više, što sve, dakako, nije bilo na pameti piscu ove simpatične i vrijedne knjižice koja se pojavila kao znak pijeteta u povodu 40. godišnjice smrti ponajvećeg Varaždinca.

Korisno bi bilo da dobijemo opsežno, dokumentirano djelo o životu i radu ponajvećeg slavista uopće. Za

to danas ima već i nekih predradnja, objavljen je i dio Jagićevih pisama, ali još ih ostaje da se objave i kod nas i u inozemstvu, a izašle su i studije o Jagićevu znanstvenom radu u pojedinim periodima njegova djelovanja. Barem pedesetogodišnjica Jagićeve smrti morala bi potaknuti izdavanje jednoga većega djela o ponajvećem slavistu.

Zlatko Vince

NAJNOVIJE TALIJANSKE STUDIJE O BAROKNOJ KNJIŽEVNOSTI

Martino Capucci: *Alcuni aspetti e problemi del romanzo del seicento*, Firenze, Leo S. Olschki, 1962. (pos. ot.); Ezio Raimondi: *Letteratura barocca. Studi sul seicento italiano*, Firenze, Leo S. Olschki, 1961; *Manierismo, barocco, rococò: concetti e termini*, Rim, Accademia nazionale dei Lincei, 1962; *Barocco europeo e barocco veneziano*, a cura di Vittore Branca, Firenze, Sansoni, 1962. (u stvari 1963); Luciano Anceschi: *Le poetiche del barocco*, Bologna, Alfa, 1963.

U nizu zapadnoevropskih i američkih zemalja proučavanje baroknog estetskog iskustva privlači već nekoliko generacija likovnih i literarnih kritičara. Ostavljajući po strani društveno-povijesne razloge te općarosti barokom, spomenimo tek da neki bitni aspekti suvremene, osobito građanske književnosti i umjetnosti — na primjer tragični osjećaj razbijenosti i težnja k izgubljenom jedinstvu, cerebralizam i iracionalizam, eksperimentalizam i misticizam — upadljivo podsjećaju na slične pojave u razdoblju između 1550. i 1700. godine; stoga se mnogima čini da je barokna vizija svijeta ogledalo njihovih vlastitih ideala i traženja. »Studije o baroku« (*Barockvorschungen*) danas su toliko mnogobrojne a često i vrijedne interpretacije jednog minolog doba i duhovnog iskustva, što, prirodno, nije moglo proći bez posljedica i odjeka u kasnijim raz-

dobljima, pa ih ne može mimoći ni historičar književnosti, ni literarni kritičar, a kadšto ni običan čitalac, koji se s pojmom baroka kao stilske epohe ili trajne konstante sve češće susreće. A kako se i u našoj nauci o književnosti i literarnoj historiografiji sličan interes već javio (usp. referat Dragoljuba Pavlovića »O problemu baroka u jugoslavenskoj književnosti«, održan na IV međunarodnom kongresu slavista u Moskvi god. 1958, a sada objavljen u knjizi *Iz naše starije književnosti*, Sarajevo, 1964, str. 95—105, gdje se nalaze podaci i o sličnim ranijim proučavanjima u nas) neće biti na odmet da se zabilježe neke novije talijanske studije; to više što će biti riječi prvenstveno o pripovjedačkoj prozi XVII stoljeća i problemu baroka općenito, a ta su područja ranije bila i u Italiji prilično zanemarena.

Po tradiciji, talijanska kritika najveću je pažnju posvećivala znanstvenoj prozi baroknog razdoblja, dok je didaktička, umjetnička i pripovjedačka proza bila prilično zapostavljena, iako je u to vrijeme bujao i tzv. barokni roman, poetski siromašna i hibridna, no značajna literarna pojava između viteškog i herojskog spjeva (Ariosto, Tasso) i novijeg građanskog romana XVIII i XIX stoljeća. Studije A. Albertazzija (*Romanzi e romanzieri del Cinquecento e del Seicento*, Bologna 1891; *Il romanzo*, Milan, s. a., str. 81—108), što su